

Historical Dictionary of Sufism, John Renard

(Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2016), 582 sayfa, 9780810879737

Alirıza FARIMAZ | <https://orcid.org/0000-0003-0171-7065>

Araştırma Görevlisi | Yazar | aliriza.farimaz@ibu.edu.tr

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi | <https://ror.org/01x1kqx83>

Temel İslam Bilimleri | Bolu, Türkiye

Öz

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından başlayarak bugüne ulaşan dönemde Batı'da İslam araştırmalarının merkezi Kuzey Amerika'ya kaymış ve Joseph Schacht, Hamilton Gibb, Gustave von Grunebaum ve Franz Rosenthal gibi çok sayıda oryantalist araştırmacı, Amerikan üniversitelerinde kendilerine yer bularak hem Avrupa'nın birikimini buraya taşımış hem de İngilizce metin üretimine başlamışlardır. Zikredilen öncü isimler İkinci Dünya Savaşı sonrası ortamın etkisinde Amerikan devletinin de akademik araştırmalara verdiği destekle kısa sürede pek çok öğrenci yetiştirmişler, böylelikle Amerikan İslam araştırmaları sahası nitelik ve nicelik açısından gelişme imkânı bulmuştur. İlk yıllarda lisansüstü seviyede çalışmalar yapılmış olsa da zaman içerisinde lisans seviyesinde İslami ilimler öğretimi de başlamış ve yaygınlaşmıştır. Bu durum alanda kaynak eser ihtiyacını ortaya çıkarmış, bu doğrultuda birçok tasavvuf araştırmacısı tarafından ders kitapları kaleme alınmıştır. Amerikan akademik tasavvuf araştırmaları sahasının önemli isimlerinden John Renard'ın ortaya koyduğu tasavvuf terimleri sözlüğü de tasavvuf araştırmaları alanındaki kaynak kitap ihtiyacını karşılayan eserler arasındadır. Buna ek olarak içeriğinde yer alan ayrıntılı tasavvuf tarihi kronolojisi, akademik tasavvuf tarihi araştırmalarında görülen tarih yazımı yaklaşımlarının değerlendirildiği bir bölüm ve Batı dillerinde kaleme alınmış telif, tercüme, neşir ve makale formunda akademik tasavvuf metinlerinin yer aldığı başlıklandırılmış bir bibliyografya ile salt bir sözlük mahiyetinin ötesinde işlev gören bir eserdir.

Anahtar Kelimeler

Tasavvuf, Sözlük, Bibliyografya, Tarih Yazımı, John Renard

Atıf Bilgisi

Farımaç, Alirıza. "Historical Dictionary of Sufism John Renard (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2016), 582 sayfa, 9780810879737". *Rize İlahiyat Dergisi* 27 (Ekim 2024), 323-327.

<https://doi.org/10.32950/rid.1485247>

Yayın Bilgileri

Türü	Kitap Değerlendirmesi		
Süreç Bilgileri	Geliş Tarihi: 16.05.2024	Kabul Tarihi: 22.08.2024	Yayın Tarihi: 20.10.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme		
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.		
Benzerlik Taraması	Yapıldı - iThenticate		
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.		
Etik Bildirim	ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr		
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.		
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.		

Dizinlenme Bilgisi

Historical Dictionary of Sufism, by John Renard

(Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2016), 582 pages, 9780810879737

Alirza FARIMAZ | <https://orcid.org/0000-0003-0171-7065>

Research Assistant | Author | alirza.farimaz@ibu.edu.tr

Bolu Abant İzzet Baysal University | <https://ror.org/01x1kqx83>

Basic Islamic Sciences | Bolu, Türkiye

Abstract

Starting from the second half of the twentieth century to the present day, the epicentre of Islamic studies in the West shifted to North America, and many orientalist scholars such as Joseph Schacht, Hamilton Gibb, Gustave von Grunebaum and Franz Rosenthal found their places in American universities, both carrying the accumulated knowledge of Europe here and starting to produce texts in English. Under the influence of the post-World War II environment and with the support of the American state for academic research, these pioneers trained many students in a short period of time, and thus the field of American Islamic studies had the opportunity to develop in terms of quality and quantity. Although studies were conducted at the graduate level in the early years, in time, the teaching of Islamic sciences at the undergraduate level also began and became widespread. This created a need for reference works in the field, and textbooks were written by scholars of Sufism. The dictionary of Sufi terms put forth by John Renard, one of the most important names in the field of American academic Sufi studies, is among the works that meet the need for sourcebooks in the field of Sufi studies. In addition, it is a work that functions beyond a mere dictionary with its detailed chronology of the history of Sufism, a section evaluating the historiographical approaches seen in academic Sufi history studies, and a bibliography of academic Sufi texts in Western languages in the form of compilations, translations, editions, and articles.

Keywords

Sufism, Dictionary, Bibliography, Historiography, John Renard

Citation

Farimaz, Alirza. "Historical Dictionary of Sufism, John Renard (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2016), 582 pages, 9780810879737". *Rize Theology Journal* 27 (October 2024), 323-327.

<https://doi.org/10.32950/rid.1485247>

Publication Information

Type	Book Reviews		
Process Information	Date of Submission: 16.05.2024	Date of Acceptance: 22.08.2024	Date of Publication: 20.10.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External		
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.		
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate		
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.		
Complaints	ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr		
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.		
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.		

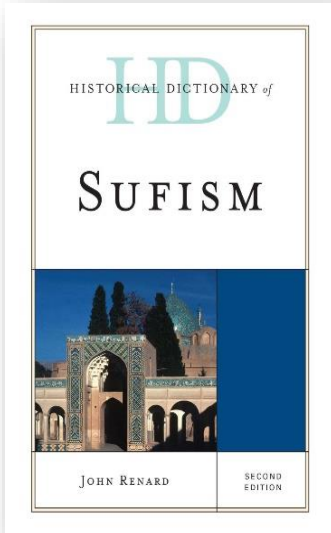

Abstracting and Indexes

John Renard, *Historical Dictionary of Sufism* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2016)

582 sayfa, ISBN: 9780810879737

Batı'daki akademik tasavvuf araştırmaları ilk oryantalistlerin çalışmalarıyla 19. yüzyılda Avrupa merkezli olarak başlamış, yirminci asrın son çeyreği itibariyle Kuzey Amerika üniversitelerinde yoğunlaşmıştır.¹ Tasavvuf araştırmalarının üniversite bünyesine girmesini sosyal bilimler alanı ile hususen ilahiyat ve tarih bölümlerinin müfredatına dahil olması izlemiş, nihayetinde bu durum derslerde kullanılacak kaynak kitap ihtiyacını ortaya çikarmıştır. Bu gerekçeyle çok sayıda İngilizce tasavvufa giriş kitabı kaleme alınmıştır.² Bu kitapların bir kısmı içeriklerinde tasavvufun merkezî kavramlarının açıklamalarına yer verse de esas amaçları olan alanın hususiyetlerini tanıtma ve tarihini incelemeye yoğunlaşmışlardır. Bununla birlikte Batılı öğrencilerin zihnen uzak oldukları bir din ve kültürün ürünü olması hasebiyle, tasavvufi kavramlara ciddi derecede yabancılığı söz konusudur. Bu noktada kaynak kitap mahiyetindeki sözlüklere duyulan ihtiyaç da açığa çıkmaktadır. İncelediğimiz eserinde John Renard bu eksikliği kapatacak bir çalışma ortaya koymayı amaçlamıştır.

Amerikan tasavvuf araştırmaları alanının önde gelen isimlerinden olan John Renard; klasik diller ve felsefe alanındaki lisans eğitimini takiben, incil araştırmaları alanında yüksek lisans ve İslam araştırmaları sahasında doktorasını tamamlamıştır. Doktora tezini Annemarie Schimmel (v. 2003) danışmanlığında Harvard Üniversitesi'nde

Mevlânâ'nın nübüvvet anlayışı üzerine yazmıştır. Bu tarihten itibaren araştırmaları karşılaştırmalı dinler tarihi ve tasavvuf üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmalarında Schimmel'in de etkisiyle fenomenolojik yaklaşımın izleri görölmürken kaynak analizi temelinde metin eleştirisi yöntemine de sıklıkla başvurmaktadır.³

Renard'ın tasavvuf terimleri sözlüğü beş bölümden oluşmaktadır. Kitabın asıl yazım amacını teşkil eden sözlük kısmından önce giriş mahiyetinde iki bölüm bulunmaktadır. "Chronology" başlıklı ilk bölümde Renard, tasavvuf tarihi için önemli bulduğu hadiseleri sıralamıştır (s. xxi-xlix). 525 yılında Güney Arabistan'da hüküm süren son Yahudi Himyerî hükümdarı Zünüvâs'ın ölümü ve Hristiyan Habeşistan'ın bölgeyi işgali ile başlanan liste, radikal terör örgütlerinin tasavvufi gruplara saldırılarını yoğunlaştırdıkları 2016 yılıyla noktalanmıştır. Bu ikisi arasında dünyanın her köşesinden öne çıkan âlim, sufi ve siyasinin vefat tarihlerinin yanı sıra Neoplatoncu, Hristiyan ve Yahudi mistik geleneklerinin önemli temsilcilerine de yer verilmiştir. Bunlara ek olarak İslam ve tasavvuf tarihindeki önemli kırılma noktaları da zikredilmiştir. Liste derinlemesine incelendiğinde Renard'ın yer verdiği ve dışarıda bıraktığı kişi ve hadiselerde şahsi tercihlerinin öne çıktığı görölmektedir. Örnek olarak, son yüzyıldaki pek çok oryantalisti zikretmezken doktora danışmanlığını yapan Annemarie Schimmel'i listeye eklediği görölmektedir. Yine gayrimüslim mistikleri listeye dâhil etmiş olması, karşılaştırmalı dinler tarihine verdiği önemi göstermektedir.

"Introduction: Approaches to the History of Sufism" başlığını taşıyan ikinci bölüm tasavvuf tarihinin bugüne kadar nasıl ele alındığını incelemektedir (s. 1-13). Tasavvuf tarihinin nasıl okunduğuna dair modellerden bahseden yazar öncelikle dönemlendirme temelli kronolojik anlatıyı incelemektedir. İlkin tasavvufun kendi içindeki gelişmelerine dayalı dönemlendirme ele alınmış, sonrasında siyasi hadiselerle dayalı dönemlendirmeye değinilmiştir. Daha sonra özellikle son dönemde Batılı araştırmacıların esas aldığı bu iki tavrı birleştiren hibrit yaklaşımlardan bahsedilmiştir. Son olarak da kaynak veya tema merkezli tasavvuf tarihi anlatıları ve alan araştırmalarına temas edilmiştir. İlkinde tabakâtlar, menâkıbnâmeler, edebî eserler ve metin dışı -belge, para, anıt, türbe, resim vs. gibi- kaynaklara dayalı bir anlatımın da geliştiği aktarılmıştır. Tema merkezli tarih anlatılarının öne çıkan figürler ve temel tasavvufi meseleler üzerine yoğunlaştığı ve karşılaştırmalı okumaların da bu alanı beslediği belirtilmiştir. Alan araştırmalarında ise

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Alırıza Farımaz, *Kuzey Amerika'da Tasavvuf Tarihi Yazımı* (Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023); Sevdener Cebeci, *Kıta Avrupası'nda Tasavvuf Tarihi Yazımı* (Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023).

² Bkz. Julian Baldick, *Mystical Islam: An Introduction to Sufism* (New York: NYU Press, 1989); Carl W. Ernst, *The Shambhala Guide to Sufism* (Boston: Shambhala, 1997); Alexander Knysh, *Islamic Mysticism: A Short History* (Boston: Brill Academic Publishing, 2000); William C. Chittick, *Sufism: A Beginner's Guide* (Londra: Oneworld Publications, 2007); Alexander Knysh, *Sufism: A New History of Islamic Mysticism* (New Jersey: Princeton University Press, 2019); Nile Green, *Sufism: A Global History* (Massachusetts: Wiley-Blackwell, 2012).

³ Farımaz, *Kuzey Amerika'da Tasavvuf Tarihi Yazımı*, 55-57.

tasavvufun ortaya çıkarak geliştiği başlıca bölgelerin ve şehirlerin incelenmesine odaklanıldığı ifade edilmiştir.

Üçüncü bölüm sözlük kısmı olup 3000'den fazla maddeden müteşekkildir (s. 15-338). Burada İslami ve tasavvufi kavramlar, kişiler, tarikatlar, eserler, mekânlar ve siyasi organizasyonlar açıklanmıştır. İncelenen maddeye göre 50 ila 300 kelime arasında bir açıklamaya yer verilmektedir. Sözlük kısmında izlenen yöntem bakıldığında, Renard ilk olarak ele alınan tasavvufi kavramın Latinize transkripsiyonunu ve İngilizce karşılığını verir, kavramın açıklamasını ise İngilizce listedeki sırası geldiğinde yapar.⁴ Bir diğer dikkat çekici husus maddelerin sonunda işlenen konuyla ilişki kurulabilecek diğer maddelere işaret edilmiş olmasıdır. Böylelikle açıklama sırasında kapalı kalması muhtemel hususların da aydınlatılması amaçlanmıştır. "The Glossary" başlıklı lügatçe mahiyetindeki dördüncü bölümde sözlük kısmında geniş bir şekilde açıklanan Doğu dillerindeki temel tasavvufi kavramların İngilizce kısa kelime karşılıklarına yer verilmiştir (s. 339-370).

Kitabın son bölümünde ayrıntılı ve başlıklandırılmış bir bibliyografya bulunmaktadır (s. 371-530). İçeriğinde İngilizce, Fransızca ve Almanca başta olmak üzere Batı dillerinde kaleme alınmış telif, tercüme, neşir ve makale formunda akademik tasavvuf metinleri yer almaktadır. İlk olarak "General and Comparative Studies" altında genel tasavvuf tarihi ve diğer geleneklerle karşılaştırmalı çalışmalar sıralanırken, "Primary Sources" bölümünde tahkikli kaynak metin neşirleri ve tercümelerine yer verilmiştir. "Focused Studies" başlığında tasavvufi bir şahsiyeti ve/veya eserini inceleyen çalışmalar ile kavram merkezli araştırmalar bulunmaktadır. "Historical Studies by Geographical Region" başlığı bir coğrafi bölge özelindeki incelemeleri listelerken "Society, Politics, the Arts, and Gender" altındaki çalışmalarda tasavvuf toplum, siyaset, sanat ve toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmektedir. Tasnifinde son olarak "Websites on Sufism" başlıklı bir bölüme yer veren Renard, burada lehte veya aleyhte tasavvufu konu edinen akademik/yarı akademik internet sitelerini listelemiştir. Bu başlıklar yazarın öne çıkardığı hususlar olmanın ötesinde Batı'da yapılan akademik tasavvuf araştırmalarının odak noktalarını göstermesi açısından da dikkat çekicidir. Özellikle "Historical Studies by Geographical Region" ve "Society, Politics, the Arts, and Gender" başlıkları altında Müslüman dünyadaki akademinin üzerinde nispeten daha az durduğu alan araştırmaları, tasavvufun siyaset, toplum ve sanatla kurduğu karşılıklı etkileşim ve tasavvuf-toplumsal cinsiyet ilişkisi gibi meselelerin incelendiği çalışmalar sıralanmaktadır.

Kaleme aldığı eseriyle Renard, tasavvuf okurları için rehber niteliğinde bir sözlük oluşturmayı amaçlamıştır. Kitabın muhatap kitlesine değinilecek olursa, öncelikle alanla yeni tanışmış lisans ve lisansüstü seviyedeki öğrenciler ile akademi dışı okuru hedeflediği görülmektedir. Buna paralel olarak akademik olmaktan ziyade genel okura hitap eden bir dil kullanımına özen gösterilmektedir. Bununla birlikte içeriğine bakıldığında tasavvuf alanında araştırmalarda bulunan akademisyenlerin de ansiklopedik gayelerle yararlanabileceği bir eser olduğu anlaşılmaktadır.

İncelediğimiz çalışmanın mahiyeti, isminin de ortaya koyduğu gibi daha çok bir sözlük olmakla birlikte içerdiği bazı bölümlere dayanarak bir giriş kitabı olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda kitapta alana dair derin incelemeler, tartışmalı meselelere dair yenilikçi yorumlar veya orijinal tezler yer almamaktadır. Buna karşın giriş bölümünde tasavvuf tarihinin okunması ve yazımına yönelik metodik yaklaşımlara dair inceleme ufuk açıcudur. Yine kitabın sonundaki Batı'daki tasavvuf araştırmaları sahasının ortaya koyduğu ürünlerin genel seyrini gösteren başlıklandırılmalı bibliyografya kısmı da müstakil bir çalışmanın konusu olabilecek niteliktedir. Dikkat çekilmesi gereken önemli bir husus ise Renard'ın eserini zaman içerisinde geliştirmesidir. İncelemeye konu ettiğimiz eser kitabın ikinci baskısı olup ilk iki neşre göre oldukça geliştirilmiştir.⁵ Sözlükteki kavramlar arasındaki karşılıklı referanslar ve metin içi atıflar ikinci baskıda eklenmiş olup yine bibliyografya kısmı da bu baskıda -iki baskı arasındaki yıllarda üretilen metinlerle- ciddi anlamda zenginleştirilmiştir.

Eserin Türk okura katkılarına değinilecek olursa, tasavvufi kavramların İngilizcedeki karşılıklarını göstermesi açısından bu dildeki kaynaklardan yararlanırken karşılaşılan zorlukların giderilmesinde birincil kaynak olarak başvurulabilecek bir eser olması ilk sırada gösterilebilir. Bunun yanında İngilizce makale kaleme alan Türk araştırmacılar için bir rehber niteliğinde kullanılması da mümkündür. Tasavvufi kavramların İngilizce metin yazımı sırasında nasıl kullanılacağı konusunda bir konsensüs oluşmamış olsa da hem İngilizcedeki karşılıklarını hem de kavramların transkripsiyonlarını verdiği için, Renard'ın çalışması iki temel yaklaşım için de kullanışlıdır. Buna paralel eser, Eski Türkçe, Arapça, Farsça, Urduca vb. terkiplerin Latin harfleriyle transkripsiyonlarının standart hâle getirilmesi açısından da bir mihenk noktası teşkil edebilir. Eserin bu yönleri dikkate alındığında Türk akademisinin paydaşları açısından önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

⁴ Örnek olarak sözlüğün ilk kelimesine bakıldığında "Ābād. See Abode" ibaresi yer almaktadır. Bkz. Renard, *Historical Dictionary of Sufism*, 15. Abode maddesine gidildiğinde ise kavram açıklanmaktadır: "Abode. Persian term (ābād) often used as a suffix to refer generally to various aspects of the notion of spiritual place. On the journey or quest, the seeker's progress is marked by arrival at various waystations, habitations, or stopping places, which are further characterized by a host of technical terms for spiritual experience. See also STATE; STATION" Bkz. Renard, *Historical Dictionary of Sufism*, 22.

⁵ Önceki baskılar için bkz. John Renard, *Historical Dictionary of Sufism* (Maryland: Scarecrow Press, 2004); John Renard, *The A to Z of Sufism* (Maryland: Scarecrow Press, 2009).

Kaynakça | References

- Baldick, Julian. *Mystical Islam: An Introduction to Sufism*. New York: NYU Press, 1989.
- Cebeci, Sevdener. *Kıta Avrupası'nda Tasavvuf Tarihi Yazımı*. Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Chittick, William C. *Sufism: A Beginner's Guide*. Londra: Oneworld Publications, 2007.
- Ernst, Carl W. *The Shambhala Guide to Sufism*. Boston: Shambhala, 1997.
- Farımaz, Alırıza. *Kuzey Amerika'da Tasavvuf Tarihi Yazımı*. Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Green, Nile. *Sufism: A Global History*. Massachusetts: Wiley-Blackwell, 2012.
- Knysh, Alexander. *Islamic Mysticism: A Short History*. Boston: Brill Academic Publishing, 2000.
- Knysh, Alexander. *Sufism: A New History of Islamic Mysticism*. New Jersey: Princeton University Press, 2019.
- Renard, John. *Historical Dictionary of Sufism*. Maryland: Scarecrow Press, 2004.
- Renard, John. *Historical Dictionary of Sufism*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, Second Edition., 2016.
- Renard, John. *The A to Z of Sufism*. Maryland: Scarecrow Press, 2009.

